

VÍCTOR MACEDA

Finalment, un país amb política

El valencianisme polític, de la marginalitat al Govern

Prop de mig segle després de la publicació d'*Un país sense política* (La Magrana, 1976), l'obra en què Joan Fuster va condensar les limitacions del País Valencià en la matèria, el panorama ha canviat de manera substancial. La política valenciana contemporània és molt més rica —més polièdrica— que no ho era a la represa democràtica o, fins i tot, a començaments del segle XXI. El valencianisme no sols ha penetrat en les principals institucions del país, sinó que ha aconseguit governar-les i hi ha demostrat solvència. Tractant-se, com es tractava, d'un país sense política i sense polítics, el balanç general resulta engrescador.

Tanmateix, el valencianisme acara nous reptes. Reptes de volada. El més important de tots passa per la consolidació definitiva d'un projecte cooperatiu —la coalició Compromís— que ha de trobar-se en disposició de superar les maltempades de les urnes i, així que arribe el moment, el relleu dels seus principals lideratges. En aquest sentit, serà cabdal la solidificació de l'estructura interna i l'assumpció d'un discurs netament recognoscible, atractiu per a sectors diversos. Objectius ben ambiciosos que determinaran l'evolució d'un espai encara jove, amb una potencialitat considerable, però que fa no massa anys habitava l'extra-parlamentarisme. Per això mateix, abans d'esbossar algunes claus futures, convé girar la vista enrere i contextualitzar el recorregut que ha seguit allò que ara s'anomena «valencianisme polític».

Victor Maceda (València, 1976) és periodista. Forma part de la plantilla del setmanari *El Temps* i publica habitualment en altres mitjans de comunicació, com *La Vanguardia*, sobre política valenciana. És autor del llibre *El despertar valencià* (Pòrtic, 2016)

LA VIA ESQUERRANA, L'ÚNICA VIA

«El País Valencià serà d'esquerres o no serà», va proclamar Fuster en una altra frase que ha perdurat en el temps. I, certament, les aspiracions nacionals dels valencians s'han catalitzat a través de formacions de tall progressista. Malauradament, l'expectativa de disposar d'un centre-dreta culte i moderat va esvaïr-se amb el fracàs de l'extinta Unió Democràtica del País Valencià (UDPV), de perfil democratacristià: en la primera compareixença electoral, els comicis estatals de 1977, amb prou feines va obtenir el 2,6 % dels vots, per sota dels pronòstics més pessimistes.

A més, no era una candidatura estrictament valenciana, ja que la UDPV hi va anar alligada amb unes altres sigles de caràcter estatal, tot conformant l'Equip Demòcrata Cristià. La desfeta en qüestió va animar la majoria d'aquells democratacristians a integrar-se en la Unió de Centre Democràtic (UCD), on a poc a poc acabarien difuminats. Els que més endavant encara hi van sobreviure, van fer-ho a les files d'Aliança Popular (AP), després refundada com a Partit Popular (PP).

L'actual Compromís té com a partit nuclear el Bloc Nacionalista Valencià (BNV), una organització que, al seu torn, és hereva de la vella Unitat del Poble Valencià (UPV). És ací on trobem les arrels del valencianisme polític modern. Una força, la UPV, que tot just va reunir 58.712 vots als primers comicis autonòmics, els de l'any 1983. Aquesta xifra representava el 3,1 % del total, un percentatge escàs però que, en altres contrades, s'hauria traduït en algun diputat.

No obstant això, la llei electoral valenciana, la més restrictiva de l'Estat, nega l'entrada a l'hemicicle a totes aquelles llistes que no superen el 5 % a escala autonòmica. Un veritable mur. Res a veure amb els casos català i basc, en què partits de nova planta van accedir-hi amb una collita de vots ben minsa.

A Euskadi, per exemple, la tanca provincial del 3% —encara més assequible que no l'autonòmica— va permetre que Unitat Alabesa (UA) entrara al Parlament en les cites de 1990, 1994 i 1998 amb un minso 1,41 %, 2,73 % i 1,26 % respectivament al conjunt del País Basc. En 1994 va arribar a tenir 5 diputats dels 75 que conformen la Cambra basca: el 6,66 %. Més tard se n'han vist afavorits Aralar (2,33 % dels vots en 1995), Unió Progrés i Democràcia (UPiD, amb el 2,15 % i l'1,94 % dels vots els anys 2009 i 2012) i més recentment, Vox, que en les eleccions del 13 de juliol de 2020 va anotar-se un diputat per Àlaba malgrat tenir, només, l'1,96 % dels sufragis a tot Euskadi.

A Catalunya, el Partit Socialista Andalusí (PSA) va entrar al Parlament amb el 2,68 % dels vots l'any 1980, mentre que Iniciativa per Catalunya Verds (ICV), amb un 2,53 %, va fer igual en 1999. Més cridaner encara resulta el cas de Ciutadans, que anys a venir s'expandiria pel conjunt de l'Estat però que als seus inicis, en els comicis catalans de 2006 (3,09 %) i 2010 (3,49 %), va fer-se un lloc per un marge estret.

Què hauria succeït si aquella jovenívola UPV s'haguera obert espai a les Corts des de bon començament? La presència institucional a l'hemicicle li hauria proporcionat, sens dubte, més visibilitat pública i mediàtica, més facilitat per a eixamplar el projecte a l'àmbit municipal i, fins i tot, capacitat d'articular acords parlamentaris de pes en absència de majories absolutes. Però l'aprovació de l'Estatut valencià, l'any 1982, va fixar un llinard d'accés que li posava molt complicades les coses al valencianisme polític incipient. El Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE) i la UCD van ser-ne els artífexs.

El grau d'exigència notable d'aquesta barrera s'ha evidenciat repetidament en els processos electorals celebrats d'aleshores ençà, i de manera especial en les eleccions valencianes de 1999 i 2003, quan el BNV va fregar-la com mai: el 4,6 % i el 4,77 % dels vots respectivament, o el que és el mateix, 102.700 i 114.122 paperetes que van acabar al fem. Una circumstància inaudita a la resta d'autonomies.

La llarga travessa del desert del valencianisme polític ha inclòs vacil·lacions ideològiques significatives. De la nítida ubicació primerenca al camp esquerrà —no debades, la UPV va obtenir dos escons a les Corts gràcies a l'entesa preelectoral de 1987 amb Esquerra Unida del País Valencià (EUPV)— a una certa tebiesa, materialitzada en quatre acords consecutius amb Convergència i Unió (CiU) i el Partit Nacionalista Basc (PNB) per concórrer plegats a les eleccions europees de 1994, 1999, 2004 i 2009. Un viratge, patrocinat per Pere Mayor com a secretari general, que va provocar rèpliques a escala local amb acords ben polèmics amb la dreta, i que va desorientar l'elector progressista que hi podia contemplar una opció alternativa de vot.

La moderació del missatge i l'obertura a noves aliances estratègiques és indescindible de l'escissió —i reintegració posterior— del Partit Valencià Nacionalista (PVN), una operació pilotada principalment per Pepa Chesa, Rafa Company, Joan Mansanet i Vicent Martí. Aquesta formació de vida efímera va flirtejar, en virtut de la mediació de l'exconseller socialista i futur conseller popular Rafael Blasco, amb el regionalisme de biaix anticatalanista que encarnava la Unió Valenciana (UV) de Vicente González Lizondo.

Per bé que aquesta fusió contra natura no va consumir-se i que el PVN mai no va presentar-se en solitari a uns comicis valencians, els cinc anys de separació i la reconciliació posterior hi van deixar empremta. El Bloc resultant va mantenir uns posicionaments més temperats en comparació amb els que havia defensat l'antiga UPV. El soterrament dels Països Catalans com a meta política a llarg termini va quedar substituït per l'aspiració de gaudir d'un estat valencià que establira aliances preferencials amb els territoris amb què comparteix llengua i cultura. Un desideràtum que, és clar, no tenia res a veure amb el full de ruta d'UV.

De manera pragmàtica, de fet, el valencianisme polític va teixir una aliança amb formacions clarament escorades a l'esquerra en les eleccions a les Corts de 2007. El Bloc no podia permetre's quatre anys més a l'extraparlamentarisme. Amb una implantació local important —298 regidors, la tercera força del país— era el moment de fer-se visibles a l'hemicicle valencià.

Sota les directrius d'Enric Morera, que havia rellevat Mayor al capdavant de la secretaria general, el segment del BNV ubicat més a l'esquerra —el Bloc d'Esqueres i Sobiranista (BES)— va encetar unes converses amb el sector més nacionalista —Esquerra i País (EiP)— d'Esquerra Unida del País Valencià (EUPV) tendents a explorar una candidatura conjunta. Les negociacions, esgotadores, van culminar amb un matrimoni de conveniència que tenia la missió de rendibilitzar al màxim cada vot i contribuir decisivament a foragitar el PP de la Generalitat Valenciana.

No només hi eren EUPV i el BNV, sinó també Els Verds del País Valencià, Els Verds-Esquerra Ecologista i Esquerra Republicana (IR), la històrica formació cofundada per Manuel Azaña. La denominació que els aixoplugava, Compromís pel País Valencià, prenia el nom de les nombroses campanyes corals destinades a enfortir la llengua —«Compromís pel valencià»— o l'entorn natural —«Compromís pel territori»— en què totes aquestes formacions havien pres part activament.

Amb tot, la coalició a cinc bandes no va desbancar els conservadors del poder i ni tan sols va ser capaç de retenir els vots que els uns i els altres havien aconseguit per separat quatre anys abans. De les 268.616 paperetes de l'any 2003 —154.494 sufragis d'EUPV i 114.122 del Bloc— van fidelitzar-ne 195.116. I dels sis diputats que Esquerra Unida havia tingut en la legislatura anterior, van passar a tenir-ne set. Cinc d'Esquerra Unida i dos del Bloc.

La decepció per aquella collita tan magra, sumada a la malfiança recíproca i una campanya electoral que havia palesat la manca de sintonia entre els protagonistes principals, va tensionar el grup parlamentari, que a causa de desavinences diverses va saltar pels aires poques setmanes després d'haver-se constituït.

Com a conseqüència d'aquell xoc, les dues diputades adscrites al corrent Esquerra i País —Mònica Oltra i Mireia Mollà— i els dos diputats amb carnet del Bloc —Enric Morera i Josep Maria Pañella— van deixar en minoria els altres tres d'EUPV —Gloria Marcos, Lluís Torró i Marina Albiol—, tot forçant un canvi en la sindicatura, com a fruit del qual Oltra va substituir Marcos, qui acabaria al grup de no adscrits en companyia dels dos parlamentaris de la seua corda.

Els altres quatre membres de Compromís van preservar-ne la marca, bastant devaluada per la guerra intestina, mitjançant la unió del Bloc, Iniciativa del Poble Valencià —el partit en què va conformar-se el corrent EiP, una volta fora d'EUPV—

i Esquerra Ecologista, més tard adscrita a la formació estatal Equo. A aquestes tres potes —la valencianista, l'ecosocialista i l'ecologista— se n'afegia una quarta, la dels adherits directament a la coalició. De Compromís pel País Valencià es va passar a la coalició Compromís. Pel camí, a banda del cognom, va quedar l'estigma de desgavell intern. En lloc d'això, la ciutadania va percebre un grup que era com una bafarada d'aire fresc, implacable amb la corrupció del PP i avançat al seu temps a l'hora de captar l'atenció del receptor gràcies a l'ús intel·ligent de la nova eina que representava Internet. Les intervencions visceralment d'Oltra des de la trona de les Corts i les seues samarretes reivindicatives van córrer com la pólvora per unes xarxes socials aleshores emergents. D'aquesta manera Compromís, i sobretot Oltra, van fer-se un forat en molts mitjans de comunicació que fins aleshores els havien girat l'esquena.

L'ENLAIRAMENT

És el punt d'inflexió. Per al valencianisme hi ha un abans i un després de Compromís. Aquesta «cooperativa política» —tal com els seus components l'han denominada— ha significat la millor notícia de la seua història. La seua pista d'enlairament. La coalició va saber aprofitar el desencant ciutadà amb els partits tradicionals i els efectes d'una crisi econòmica com feia anys que no es veia per a censurar l'actuació duta a terme tant pel PSOE —garant de la reforma constitucional que va permetre situar el pagament del deute per davant de l'expansió de les polítiques socials— com pel PP —avalador de les anomenades «retallades» als serveis públics essencials— i per a emergir com una via alternativa, amb veu pròpia. La crítica reiterada al paper del PSOE i l'«austericidi» imposat des de la Unió Europea van situar Compromís com una mena de Podem *avant la lettre*. «Rescatem persones», n'era el lema.

Les eleccions del 15 de març de 2011 van constatar la porositat del seu discurs. Malgrat que les enquestes els situaven tossudament per baix del fatídic 5 %, la coalició valencianista va plantar-se en el 7,37 % i sis diputats. Els seus 176.213 vots, sumats als 144.703 que aquell mateix dia va obtenir EUPV, els situaven per damunt dels 320.000. D'una banda, es constata l'erosió del bipartidisme, i de l'altra, es confirmava que sumaven més i que aquests dos espais podien atraure més suports per separat que no de la mà. Per acabar-ho d'adobar, en els comicis estatals celebrats uns pocs mesos més tard, al novembre, Compromís aconseguia una acta al Congrés en la persona de Joan Baldoví, exalcalde del Bloc a la Sueca de Fuster.

Com ha quedat dit, l'enlairament de Compromís va ser possible, en bona mesura, pel carisma de Mónica Oltra. Un lideratge que, a més, tornava a ubicar el

nacionalisme valencià en unes coordenades esquerranes ben definides: en el terreny de la socialdemocràcia clàssica, defensant l'ampliació dels drets de la ciutadania i incorporant una bona dosi d'elements verds al seu corpus ideològic. Tot i que des de gener de 2010 el síndic parlamentari de la coalició era Enric Morera —el Bloc n'era la força majoritària—, Oltra continuava sent la cara de la coalició als mitjans. Fins les eleccions valencianes de 2015, quan ella ja va passar a figurar com a número 1 de la candidatura, hi va operar un colideratge exemplar.

La conjuntura hi era molt propícia. Enmig de la crisi, el seu discurs de marcat contingut social i l'energia amb què denunciava una corrupció que en aquell context convuls resultava obscena, va fer de Compromís un producte atractiu de cara a capes de la població que mai no s'havien sentit interpel·lats pel missatge del Bloc. Capes urbanes progressistes i segments de la població que s'autoproclamaven «indignats». L'accés de la coalició a l'Ajuntament de València amb tres regidors, també en maig de 2011, representava una altra fita molt destacable.

Aquell sempre havia estat un entorn advers per al nacionalisme valencià, però la capacitat d'atracció d'Oltra i la presència com a candidat de Joan Ribó, amb un cert nivell de popularitat després de la seua etapa al capdavant d'Esquerra Unida, van tenir un efecte positiu. Al cap de quatre anys, aquella sorpresa encara es multiplicaria: Compromís es feia amb nou regidors i assolía l'alcaldia. A penes cinc anys abans, ningú no ho hauria predit.

Pel camí, el Bloc va anar penetrant en àmbits que el valencianisme polític sentia com a aliens, com ara les Falles, i va assumir amb normalitat la bandera oficial del país, que va començar a fer servir de manera desacomplexada als seus actes de partit. Calia transmetre imatge d'institucionalitat. Quant a la denominació del país, majoritàriament optaven per bandejar la insípida Comunitat Valenciana però buscaven fórmules alternatives a País Valencià com ara «poble valencià», «el nostre territori» o «aquesta terra».

Tocava fer equilibris. Les enquestes assenyalaven que la societat valenciana no era especialment sensible a la qüestió nacional. A les enquestes periòdiques del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS), amb prou feines el 6 % dels consultats s'autodefinien exclusivament valencians, mentre que al voltant del 20 % se sentien exclusivament espanyols, un percentatge fins i tot superior al de comunitats monolingües. De totes les bilingües, de fet, la valenciana era l'autonomia amb una identificació més elevada amb el sentiment espanyol.

Amb aquestes dades damunt la taula, apostar a fons per l'essencialisme no hauria estat una operació encertada. El país és el que és i guanyar-hi quotes de poder requeria, en el cas de Compromís, moviments tàctics. Va explicar-ho Amadeu

Mezquida, un dels principals estrategs de la coalició al cap i casal, en *El valencianisme enfront d'Espanya* (Fundació Nexè, 2015), un llibre en què deixava clar que, al seu parer, el mot «nacionalista» havia adquirit un to pejoratiu que «allunya i espanta» el votant potencial. Mezquida hi feia la següent reflexió:

Aquesta concepció de la identitat nacional com a realitat exclusiva i exclouent, no està ajudant a mantindre l'*statu quo* i la preeminència de la identitat espanyola? Si neguem la possibilitat de posar al mateix nivell les dues identitats i compatibilitzar-les estem fent triar entre la identitat d'un estat nació sobirà, forta i definida, que disposa de tots els aparells «nacionalitzadors» al seu abast i que ja compta amb un 90 % de «nacionals» al país, i una identitat feble, complexa i regionalitzada que a penes compta amb adeptes i mitjans d'integració. Amb quina de les dues és més probable que l'individu en qüestió acabe per sentir-se identificat? Està el valencianisme en disposició, com han fet històricament els estats nació, de demanar «fidelitat exclusiva»?

El ben cert és que Compromís va saber capitalitzar el descontentament que es palpava al carrer. L'anomenada «primavera valenciana» n'és un bon exemple. Un any després, manllivant-li la marca, la candidatura Primavera Europea va enviar un representant al Parlament d'Estrasburg. Els valencianistes, en coalició amb els ecologistes d'Equo i diverses formacions menors d'abast territorial, aconseguien enviar un eurodiputat en la persona de Jordi Sebastià.

EN EL PODER VALENCIÀ

Tanmateix, el veritable salt endavant de Compromís va produir-se el 24 de maig de 2015. Aquella nit, a més d'accedir a l'alcaldia més important del país, la coalició valencianista sumava prou escons amb la resta de formacions d'esquerres per a bastir un Consell progressista. Prop de mig milió d'electors hi van dipositar la seua confiança, fins al punt de quedar-se a 50.000 paperetes dels socialistes. L'opció del *sorpasso*, que sempre havia semblat utòpica, no va quedar tan lluny de plasmar-se.

Tot d'una, la coalició liderada per Mónica Oltra —però amb el Bloc com a pedra angular— passava a ocupar la presidència de les Corts, la vicepresidència de la Generalitat, quatre conselleries més i l'alcaldia de València. Dit d'una altra manera, Compromís es feia amb tres dels quatre càrrecs amb més visibilitat pública. Ni tan sols algunes declaracions públiques de la candidata —crítiques amb l'independentisme català o amb el concepte de «nacionalisme», del qual se'n sent força distanciada— no han amagat la felicitat que significa assolir aquestes quotes de poder.

La manca d'experiència de govern no va resultar cap obstacle. Ans al contrari, l'entrada a l'executiu va aportar-li una pàtina de força responsable, capacitada per assumir àrees de pes com Educació o Economia, en mans de dos destacats membres del Bloc com ara Vicent Marzà o Rafael Climent. Dos homes de dues generacions diferents que representen les dues esferes de poder que conviuen en la formació: els veterans que han fet la travessa del desert i els joves que hi espenten per darrere. En el cas de Marzà, a més, amb posicionaments públics que connecten amb els de la primera UPV quant a la relació amb la resta de territoris catalanoparlants.

La descompressió després de tants anys de PP i d'un final de cicle agònic, més lligat als tribunals que no a la gestió, va contribuir a la sensació de transició plàcida. Quedaven enrere les etapes fosques dels presidents Francisco Camps i Eduardo Zaplana, les obres faraòniques, els grans esdeveniments ruïnosos i una política d'aparador i amb comportaments cleptòmans que va esfondrar-se a recer de la crisi. Pel camí s'havien perdut molts pilars de la societat —sobretot, les caixes d'estalvi— i el deute acumulat tenallava els comptes públics, però des del Consell les coses es veien d'una altra manera. Del «poder valencià» a Madrid de què es vantava Zaplana —amb afany d'emigrar-hi, políticament parlant— s'havia passat a una força d'obediència valenciana en el poder valencià.

En realitat, un nombre gens negligible de ciutadans ni tan sols sabien encara què era Compromís. La plataforma de promoció que ara li proporcionava l'altaveu de la Generalitat era enorme. I les mateixes enquestes del CIS que durant molts anys havien situat el PP com el partit que, amb molta diferència, defensava millor els interessos valencians, van començar a mostrar la nova realitat: un de cada cinc ciutadans considerava que era Compromís qui millor els garantia, fins i tot per davant del PP i dels socialistes, que controlaven la presidència del Consell en la figura de Ximo Puig.

La dolçor del moment, la percepció de tocar el cel amb els dits, només va enterbolir-se per la pugna interna sobre la fórmula que Compromís havia d'adoptar de cara a les eleccions estatals del 20 de desembre de 2015, que se celebraven només sis mesos després de les que havien propiciat l'accés a les tasques de govern. D'una banda, la majoria del Bloc defensava comparèixer en solitari com a Compromís, sense cap additiu més. De l'altra, Iniciativa del Poble Valencià feia mans i mànigues per arribar a una entesa preelectoral amb Podem, la força liderada per Pablo Iglesias, amb qui Oltra connectava bastant.

Acceptar l'oferta de «confluència» de Podem —ja concretada en els casos gal·lec i català— significava perdre la condició d'organització d'estricta obediència valenciana de què sempre havia presumit el Bloc, i per extensió, Compromís; ara

bé, Podem acatava la conformació posterior d'un grup valencià al Congrés de què formarien part tots els diputats i diputades escollits a les tres demarcacions valencianes, cosa que podia ajudar a situar l'agenda valenciana a Madrid. No sense divisions, la coalició va quallar finalment i la xifra de parlamentaris aconseguida, nou, els deixava a tocar del PP i netament per davant del PSOE.

No obstant això, la Mesa del Congrés va argumentar raons legals per invalidar la proposta de grup valencià propi, que en darrera instància només van defensar aferissadament els quatre parlamentaris de Compromís. Els cinc que havien obtingut l'acta a proposta de Podem no van mostrar-se ni de bon tros tan bel·ligerants.

A la pugna per la llista al Congrés, Compromís va esquinçar més d'un llençol. Una part del Bloc mai no va pair —en la campanya electoral es va poder evidenciar— un pacte que consideraven tan contranatural, o fins i tot més, com els de temps pretèrits amb CiU i el PNB. Malgrat això, va reeditar-se —ara, ampliat a Esquerra Unida— amb motiu de la repetició electoral estatal del 26 de juny de 2016, quan tots plegats van repetir resultat: nou congressistes.

Tot això derivaria en una desorientació notable. El naixement del corrent intern Bloc i País n'és conseqüència directa. La descomposició interna de Podem va afavorir un distanciament progressiu que, d'alguna manera, ja s'havia iniciat amb la negativa de partit d'Iglesias a l'hora de reivindicar fins al Tribunal Constitucional el dret de constituir el grup valencià a l'hemicicle espanyol. La migpartició de Podem entre els partidaris del secretari general i els afectes a Íñigo Errejón, però, encara va afegir un nou gir de guió.

Després que Compromís es presentara en solitari a les eleccions al Congrés del 28 d'abril de 2019 —una cita que va coincidir amb els comicis valencians, que Puig hi va fer coincidir— i que hi obtinguera un sol escó, el de Joan Baldoví, la coalició valencianista va optar per tancar una aliança amb Més País, la força novella capitanejada per Errejón, amb ben poca implantació territorial més enllà de Madrid. Aquesta maniobra, que buscava arrapar un segon escó per València i, en el millor dels casos, un per Alacant, va servir de ben poc. Novament Baldoví continuava sent l'únic enviat de Compromís al carrer de San Jerónimo.

La política erràtica d'aliances en les eleccions espanyoles ha coartat les possibilitats de Compromís de ser percebuda com una opció útil de debò més enllà de les fronteres valencianes. Més aviat al contrari, el doble casament amb Podem ha fixat la imatge de formació amiga, propera, amb la qual opera una mena de vot dual molt clar.

En la doble contesa electoral de 2019 es va comprovar amb claredat: mentre Compromís recollia 443.640 vots a l'urna de les Corts, a la del costat, la del

Congrés, només en replegava 173.821, mentre Unides Podem (UP) —la conjunció de Podem i Esquerra Unida— experimentava l'efecte invers: el mateix dia, amb dues urnes al davant, 215.392 persones introduïen la papereta d'UP a la Generalitat i 382.798 s'hi inclinaven a l'urna estatal.

Per acabar-ho d'adobar, els guanys de l'aliança de Compromís amb Més País han sigut minsos, irrelevants. En concret, es va traduir-se en a penes 2.500 sufragis: els que van dels 173.821 de Compromís en solitari del 28 d'abril als 176.287 vots en coalició amb Més País del 10 de novembre de 2019, quan es van repetir els comicis.

No hi ha dubte que la manca d'una línia clara a l'hora de concórrer a aquest tipus d'eleccions és un dels hàndicaps més importants a què s'enfronta Compromís. Però no n'és l'únic.

SOLCAR EL FUTUR

Compromís té, per damunt de tot, un problema de funcionament intern. No ha evolucionat de la coalició de partits a l'ús que van acordar els actuals integrants ja fa una dècada. Les negociacions extenuants a l'hora d'adoptar decisions transcendents —com la de les aliances preelectorals a l'àmbit estatal— han fet que se'n ressentiren les relacions. I si no han saltat pels aires, ni és previst que salten, és perquè la unió permet que tots els participants n'isquen guanyant. Per separat pesarien poc, però junts esdevenen poderosos. Decisius.

Siga com siga, l'organització interna és un dels grans reptes de Bloc, Iniciativa i Verds-Equo. El consell general de la coalició, màxim òrgan de decisió, no es reuneix des de fa un lustre, quan va produir-se l'aterratge als nuclis de poder. Tot queda reduït a una executiva integrada per diversos membres de cada partit, sense que els militants de base o els alcaldes de ciutats mitjanes i petites hi puguem dir la seua. Encara més greu, els adherits, afiliats directament a Compromís, no tenen tots els drets reconeguts i en ocasions se'ls ha recriminat el fet de no pertànyer a cap de les tres organitzacions preexistents. Curiosament, la fórmula de l'adherit pretenia captivar persones desencantades amb la política tradicional, desitjoses de prendre part d'un projecte coral menys sotmès a les inèrcies partidistes.

Davant la paràlisi imposada pels altres socis de la coalició, el Bloc ha encetat un procés de refundació que la pandèmia de la covid-19 ha aturat en sec, retardant-lo uns mesos. El pròxim congrés de la formació, que durà el canvi de nom del partit, servirà per redissenyar-ne el concepte. Sense renunciar a les posicions valencianistes que encarnen des dels temps de la UPV, els militants del Bloc tenen la intenció d'obrir-se a més persones.

Una part de la feina ja està feta. El valencianisme del segle XXI és un moviment que depassa les seues fronteres clàssiques. L'acció de govern i l'arribada de les noves generacions ho posa a l'abast. Els joves del Bloc —potser siga la formació política valenciana amb una branca juvenil més activa— entenen el valencianisme com un concepte no circumscrit a la defensa de la normalització lingüística o cultural. L'entenen com un espai molt més extens que també inclou la defensa del medi, la lluita contra el canvi climàtic, l'aposta decidida per polítiques públiques de transformació o l'ampliació dels drets. Un moviment nítidament d'esquerres, allunyat de les vacil·lacions del passat, que encara disposa d'un marge de creixement molt elevat. Un moviment en què l'expressió «justícia social» se situe al mateix nivell que el «redreçament nacional» del país que sempre ha abanderat.

Val a dir que l'auge del valencianisme ha coincidit amb l'ebullició del procés sobiranista català. El valencianisme ha crescut quan l'*amenança* independentista era més alta. Això indica que la societat valenciana ha assolit un grau de maduresa important. Compromís, una oferta política que fa dècades hauria estat qualificada de *catalanista*, ha trencat les costures habituals del nacionalisme valencià i ha arribat a capes castellanoparlants que mai no haurien cregut que votarien una opció d'aquestes característiques. El valencianisme s'ha guanyat el respecte de molts electors d'esquerres i, sobretot, de molts votants que es troben entre els 20 i els 45 anys, en bona mesura residents en entorns urbans. Votants de qualitat que Compromís ha fidelitzat a escala autonòmica però que encara ha de captivar quan es tracta d'enviar diputats a Madrid.

El manteniment de la bona salut de la coalició dependrà, en tot cas, de la seua capacitat de refer-se als canvis de lideratge —que tard o d'hora arribaran— i de sobreviure al pas per l'oposició, que també arribarà. Com ja ha quedat dit, la consolidació d'estructures orgàniques potents és una necessitat absoluta, o bé mitjançant l'evolució cap a una federació de partits, o bé a través d'una hipotètica fusió en un sol partit que ara com ara sembla utòpica.

Un altre factor que ha d'ocupar el valencianisme és la dispersió desequilibrada de vot en funció de les comarques. Les dades acceptables de les comarques castellanenques i la joia de la corona que representen les comarques de la demarcació de València —en especial, l'Horta, la Ribera Alta, la Ribera Baixa, la Safor, la Vall d'Albaida i la Costera— contrasten amb el trencament que es produeix a les comarques del sud. Així, mentre que Compromís obté unes dades molt positives a la Marina Alta, l'Alcoià i el Comtat, pateix de valent de la Marina Baixa cap al sud. La línia Biar-Busot, si fa no fa. Aquest tall és perillós no sols per al valencianisme, sinó per al conjunt de l'esquerra, que en els comicis de 2019 ja va veure com la dreta l'avançava.

És fonamental no fomentar aquesta divisió, cal posar-hi remei. Tant des de l'acció institucional, parant una dedicació especial a les comarques molt poblades de l'extrem meridional del país, com dissenyant línies d'actuació *ad hoc*. En primer lloc, per convicció, perquè el País Valencià és un conjunt i s'ha de parar atenció a cada racó. I, en segon lloc, per necessitat electoral. Les dades de les dues darreres eleccions valencianes són ben eloqüents.

L'any 2015, Compromís va assolir un resultat extraordinari a la circumscripció de València, on va superar amb comoditat els socialistes, amb el 23,1 % dels vots. A Castelló, aquest percentatge va caure al 14,5 %, i a Alacant, al 12,7 %. Quatre anys més tard, en la cita de 2019, Compromís va tornar a recollir més d'un de cada cinc vots a les comarques de València (20,9 %), fins i tot va millorar a Castelló (14,6 %) però a penes va situar-se en l'11,1 % a Alacant.

Aquest no és un debat menor. La importància de no tenir un país dual, amb dos comportaments electorals nítidament diferenciats, s'erigeix com una de les principals metes que ha de marcar-se Compromís i, per extensió, l'esquerra del País Valencià. És obvi que el component idiomàtic juga un paper determinant a l'hora d'explicar aquestes dues velocitats a l'hora de captar vots. Compromís, en les zones castellanoparlants o en segons quines ciutats de clar predomini del castellà, no ha dubtat a fer servir ambdues llengües. Tanmateix, hi preval la percepció de força nacionalista, fins i tot amb un component antiespanyol, que hi propaguen les formacions de la dreta i els mitjans que pul·lulen a la seua òrbita.

Alacant és important. No és una dita buida de contingut. Alacant, Elx, Oriola, Torrevella, Callosa del Segura, Santa Pola, Sant Vicent del Raspeig, Mutxamel, Elda, Petrer, Novelda, Villena... Són només algunes de les poblacions de mida gran o mitjana en què, amb diversa gradació, el discurs de Compromís troba dificultats de penetració. En casos de tanta anomenada com Alacant i Elx, ni tan sols el fet d'haver ostentat responsabilitats de govern a escala municipal, amb tot el que això comportava, no ha redundat en un creixement de vot. En les votacions següents, fins i tot s'han perdut posicions de manera inesperada.

Tan peremptori com això resulta preparar l'estratègia de València amb vista a 2023, quan caldrà renovar el consistori local. L'alcalde, Joan Ribó, ha manifestat la seua intenció de no repetir al capdavant de la llista de Compromís. Aquell any ja haurà completat dos mandats com a primer edil. Al si del grup, però, cap dels regidors i regidores no presenta un grau de popularitat semblant, ni tan sols aproximat. Així doncs, encertar amb la persona que haurà de preservar el principal tresor de Compromís esdevé, gairebé, una obligació.

Si finalment Ribó continua ferm en la seua decisió de no competir de nou per l'alcaldia, l'únic nom que pot presumir d'un nivell de coneixement homologable és Mónica Oltra. A més, Oltra, tot i que és nascuda a Neuss (Alemanya) i resideix fora del cap i casal de fa anys, hi ha viscut la major part de la seua vida i hi ha desenvolupat tota la seua activitat professional, primerament com a advocada i després com a càrrec públic. L'èxit de Compromís a l'hora de seduir capes urbanes que no sentien atretes pel nacionalisme valencià però que ara voten la coalició de manera sistemàtica es deu, en bona mesura, a la capillaritat que hi ha aportat ella.

Compromís no pot perdre València. València és el seu emblema, el lloc des del qual poden exhibir la seua manera de governar. La seua franquícia. La presència de dues dones amb la intenció clara d'arrabassar-los l'alcaldia —l'actual vicealcaldessa socialista Sandra Gómez i la presidenta del PP local i exconsellera, María José Català— hauria de ser un esperó per començar a estudiar, al més prompte possible i sempre a nivell intern, el possible substitut de Ribó al front de la candidatura.

Aquests són alguns dels reptes que la coalició ha d'acarar sense dilació. De vegades, el ritme frenètic de la gestió ajorna perillosament alguns debats en clau interna que són cabdals per a mantenir ben altes les expectatives electorals. Les victòries —o els grans resultats— a les urnes s'han de llaurar cada dia, com qui solca el camp a fi de traçar l'estratègia correcta. La que proporcionarà els fruits.

El valencianisme polític ha obtingut una collita de vots que ni el mateix Fuster hauria imaginat mai. Ell va assentar les bases, tot i que després ha calgut reformular-ne algunes a fi de poder emmotllar-se a una societat peculiar, sense una consciència de poble molt acusada, però que ja no viu de manera tràgica debats com el de la filiació lingüística o la relació amb Catalunya. És, malgrat tot, una societat molt més madura. Afortunadament, el País Valencià ja és un país amb política. I amb polítics. ◀